

FME Ondernemersonderzoek 2017

Terugkoppeling aan respondenten

December 2017

Voorwoord

Bedankt voor je deelname aan het FME Ondernemersonderzoek 2017!

Voor je liggen de uitkomsten van het onderzoek. Het onderzoek is in de periode juni tot en met augustus 2017 uitgezet onder 1400 directeuren van FME-leden. Met een respons van 20% geeft het onderzoek een goed beeld van een groot aantal onderwerpen en aandachtspunten binnen de technologische industrie in Nederland.

Dit betreft een eerste terugkoppeling van de belangrijkste resultaten. In de komende periode zal FME een nadere analyse per thema maken en dit communiceren via de gebruikelijke kanalen. Daarnaast zullen de uitkomsten worden ingezet in onze lobby activiteiten in Den Haag en voor het aanscherpen van het aanbod van FME richting haar leden.

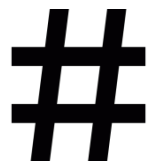
Mocht je opmerkingen of vragen hebben naar aanleiding van deze rapportage, neem dan contact op via businessintelligence@fme.nl

Team Business Intelligence
Cedric Willems
Steven van Bommel

Inhoudsopgave

Voorwoord	02
Respondent karakteristieken	03
Samenvatting per thema	04
Thema HRM	05
Thema Organisatiestrategie	09
Thema Smart Working	12
Thema Innovatie	14
Thema Internationaal	18
Thema Cybersecurity	21

Respondent karakteristieken

273 respondenten

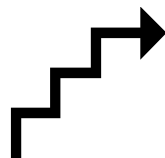
20.095 medewerkers
(9% van de werknemers van FME leden)

17,1 miljard euro omzet
(21% van de omzet FME leden)

3,9 miljard euro (van omzet) uit export
(8% van de export van FME leden)

Bij 69% van de bedrijven is de omzet gegroeid van 2011 - 2016

45,7% van totale omzet afkomstig uit de machine- en auto-industrie

Samenvatting per thema

HRM

77,1% van het personeel werkzaam binnen productie. Meer dan de helft van het productie personeel heeft een MBO opleiding gehad.

Innovatie

Internet of Things, robotisering en predictive maintenance zijn innovaties waar bedrijven al volop mee bezig zijn. Drones, fotonica en blockchain zijn echter nog relatief onbekend.

Organisatiestrategie

Ondernemers vinden het belangrijk de producten en diensten te innoveren en om te anticiperen op de technologische ontwikkelingen.

Internationaal

Duitsland, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk zijn de belangrijkste exportlanden. Het Verenigd Koninkrijk wordt gezien als belangrijkste krimpland door de ondernemers.

Smart Working

Bedrijven geven aan vooral bezig te zijn met het actueel houden van kennis en vaardigheden van het personeel. Daarnaast proberen ze kennisuitwisseling en samenwerking te stimuleren.

Cybersecurity

Ondernemers vinden dat de IT uitwijk faciliteit op orde is, maar laten de systemen nog niet regelmatig testen door ethische hackers.

Hoeveel medewerkers hadden jullie eind 2016 in dienst?

Hoe is het opleidingsniveau van jullie productiepersoneel bij benadering verdeeld in aantallen medewerkers?

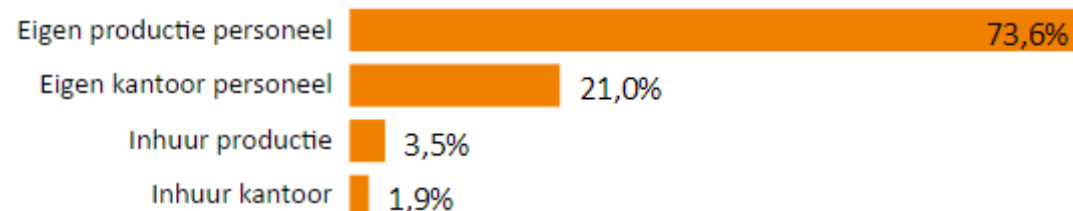
Bij welke werkzaamheden en bij welk opleidingsniveau ervaar je de meeste moeilijkheden bij het vinden van goede werknemers?

Verdeling personeel

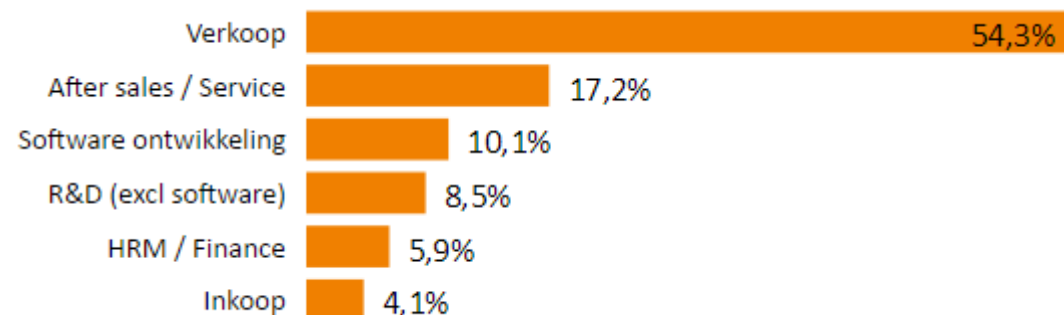
FME bedrijven kenmerken zich door een groot aandeel eigen personeel. De bedrijven hebben een flexibele schil van gemiddeld **5,4%**. Binnen de bedrijven is gemiddeld **77,1%** van het personeel werkzaam binnen productie.

Van het kantoor personeel is de meerderheid commercieel werkzaam in de inkoop, verkoop en service (**75%**). Software ontwikkeling en R&D vormen bijna **20%** van het kantoor personeel. Dat komt neer op **2%** van de totale personeelsbestand.

Hoeveel medewerkers hadden jullie eind 2016 in dienst?

Binnen het kantoorpersoneel, hoeveel medewerkers houden zich bezig met...?

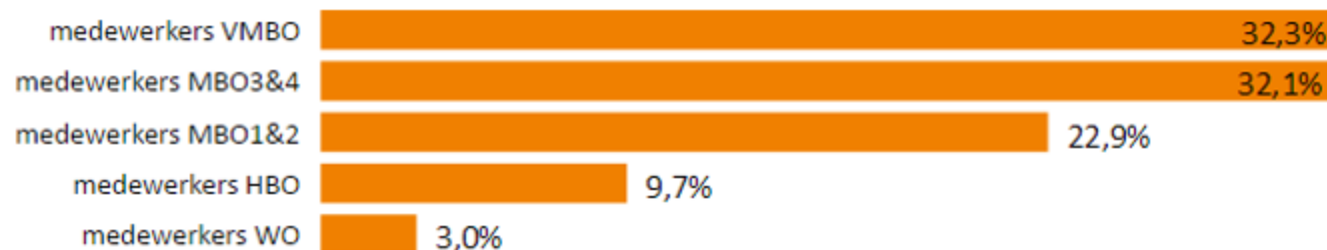

Opleidingsniveau productiemedewerkers

Het aantal productiemedewerkers is driekwart van de totale personeelsomvang. Meer dan de helft van het productiepersoneel heeft een MBO opleiding (55%). 12,7% van het productiepersoneel is hoger opgeleid. Uit het onderzoek blijkt ook dat ondernemers de meeste moeite hebben om HBO geschoolde medewerkers te vinden. FME constateert dat er een toenemende behoefte is aan hoger opgeleid technisch personeel.

Hoe is het opleidingsniveau van jullie productiepersoneel bij benadering verdeeld in aantallen medewerkers?

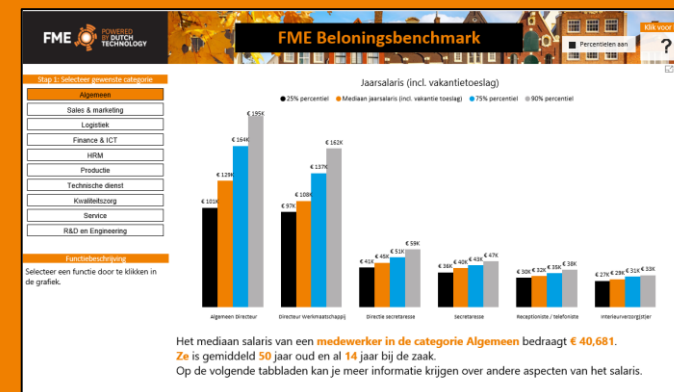
FME Beloningsbenchmark

Betaal je wel marktconform? Benieuwd hoe verschillende functies beloond worden? FME heeft de **meest volledige** en **relevante benchmark** op het gebied van belonen voor de technologische industrie beschikbaar gemaakt in de FME Beloningsbenchmark. Deelname is **gratis** en voorbehouden aan leden van FME. Je krijgt een jaar lang toegang tot dit online en interactieve dashboard.

Eind 2017 zitten er ruim **30 duizend medewerkers** in de database en worden er meer dan **120 functies** vergeleken. Jij doet toch ook mee?

Bezoek de website voor meer informatie:

<https://www.fme.nl/nl/beloningsbenchmark>

Tekort aan medewerkers

In het rapport *My Smart Industry** beargumenteert ING dat er tot 2030 meer dan 120.000 extra medewerkers nodig zijn in de technologische industrie. Uit de conjunctuur enquête blijkt dat het tekort aan goed opgeleid personeel nu al groot is. **28,4%** van de respondenten geeft aan dat het werven van verkooppersoneel het lastigst is. Dit is mogelijk een conjunctureel effect nu de vraag zeer hoog is.

In lijn met de ontwikkelingen op het gebied van Smart Working zien we dat **63,5%** van de ondernemers vooral moeite heeft met het vinden van hoger opgeleid personeel (HBO en WO opgeleid).

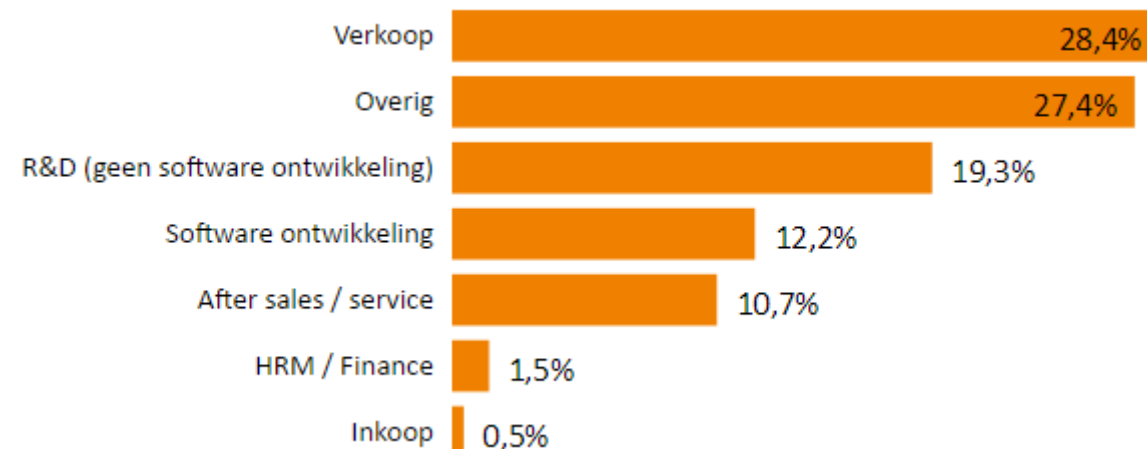
FME Conjunctuurenquête

Uit de laatste Conjunctuurenquête van FME blijkt dat tekort aan arbeidskrachten als grootste belemmering wordt ervaren door ondernemers in de technologische industrie.

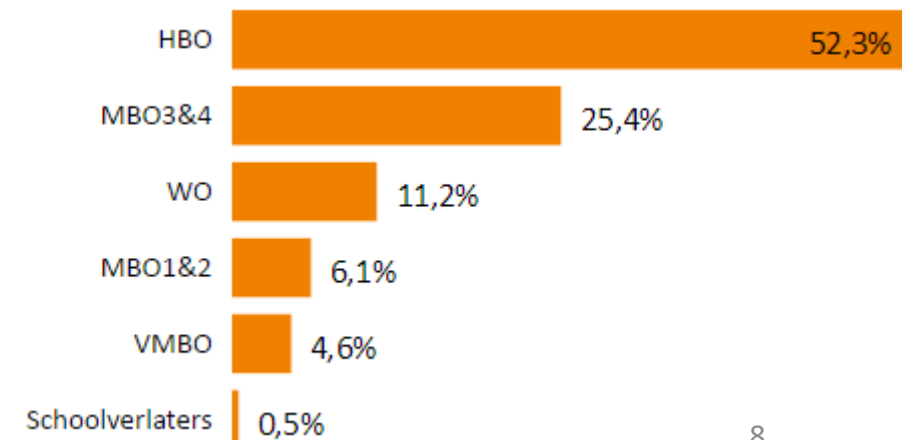
Bekijk het rapport op:

<https://www.fme.nl/nl/fme-conjunctuurenquête>

Bij welke werkzaamheden ervaar je de meeste moeilijkheden bij het vinden van goede werknemers?

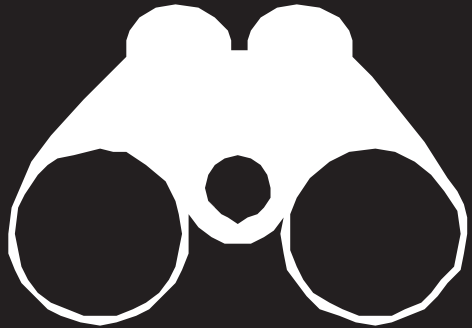

Bij welk opleidingsniveau ervaar je de meeste moeilijkheden bij het vinden van goede werknemers?

*<https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/industrie/my-smart-industry.html>

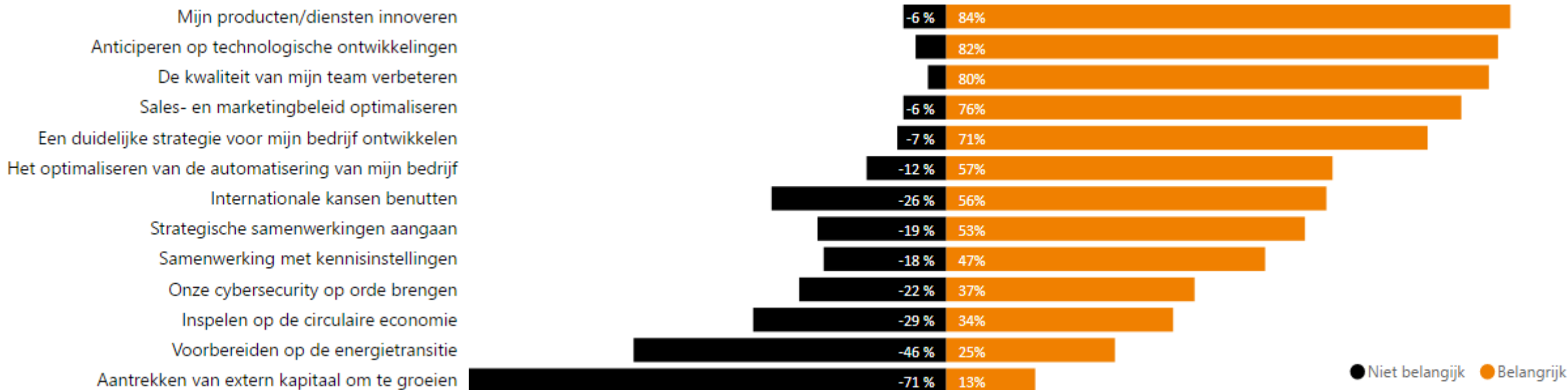

Hoe belangrijk zijn de volgende onderwerpen voor jouw organisatie?

Met welke HR zaken houd jij je bezig om jouw onderneming klaar te laten zijn voor de toekomst?

Hoe belangrijk zijn de volgende onderwerpen voor jouw organisatie?*

Het valt hier op dat het innoveren van producten/diensten, anticiperen op technologische ontwikkelingen en het verbeteren van mijn team bovenaan staan. **80 tot 84%** van de respondenten geeft aan deze onderwerpen belangrijk te vinden. Opmerkelijk om te zien is dat **71%** van de respondenten aangeeft het aantrekken van extern kapitaal om te groeien niet belangrijk te vinden. De rente is op dit moment laag waardoor geld lenen en daarmee investeren aantrekkelijk lijkt te zijn. Dit is een mogelijk aandachtspunt in onze verdere analyses.

* Per onderwerp hebben respondenten op een schaal van 1 tot 5 aan kunnen geven hoe belangrijk een onderwerp is. De antwoorden 1 en 2 zijn bij elkaar opgeteld (niet belangrijk) en de antwoorden 4 en 5 bij elkaar opgeteld (belangrijk). Dit is weergegeven in de grafiek.

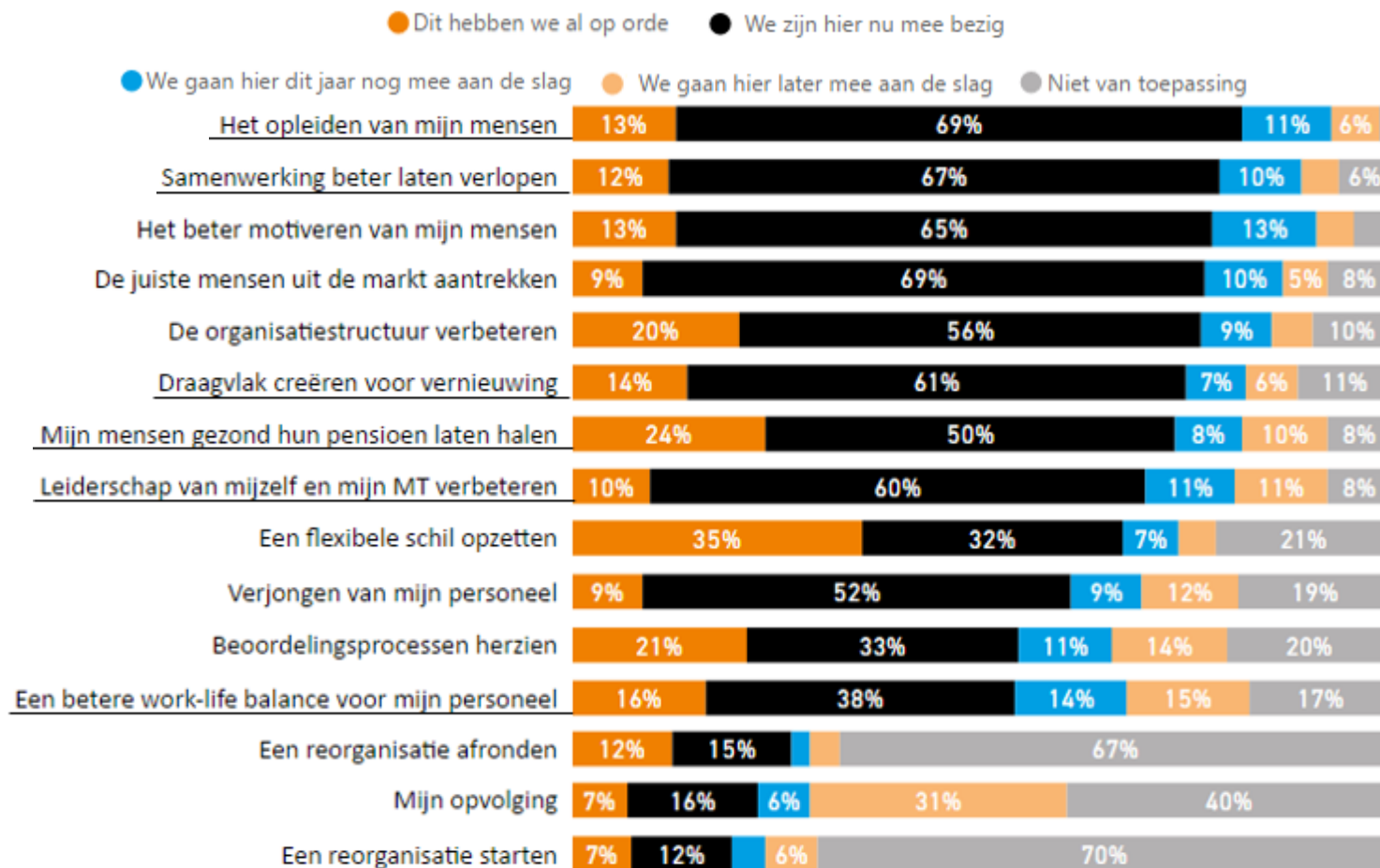
Veranderingen HR beleid

Ontwikkelingen volgen in snel tempo op elkaar en het is daarom belangrijk voor bedrijven om klaar te zijn voor de toekomst. Met welke HR zaken houdt een organisatie zich bezig om dit te realiseren? Dat is door middel van deze vraag in kaart gebracht.

Veel onderwerpen scoren hoog als het gaat om de optie “we zijn hier nu mee bezig”, dit geeft aan dat veel organisaties momenteel in beweging zijn. Bedrijven zijn vooral bezig met het aantrekken van de juiste mensen uit de markt (69%) en het opleiden van het personeel (69%).

Uit de antwoorden van de ondernemers blijkt dat Smart Working een belangrijk thema is. Zo zijn ondernemers bijvoorbeeld al veel bezig met opleiden en het creëren van draagvlak voor vernieuwing. De onderstreepte onderwerpen vertegenwoordigen het thema Smart Working.

Met welke HR zaken houd jij je bezig om jouw onderneming klaar te laten zijn voor de toekomst?

Op welke wijze speelt sociale innovatie/Smart Working een rol in jullie organisatie?

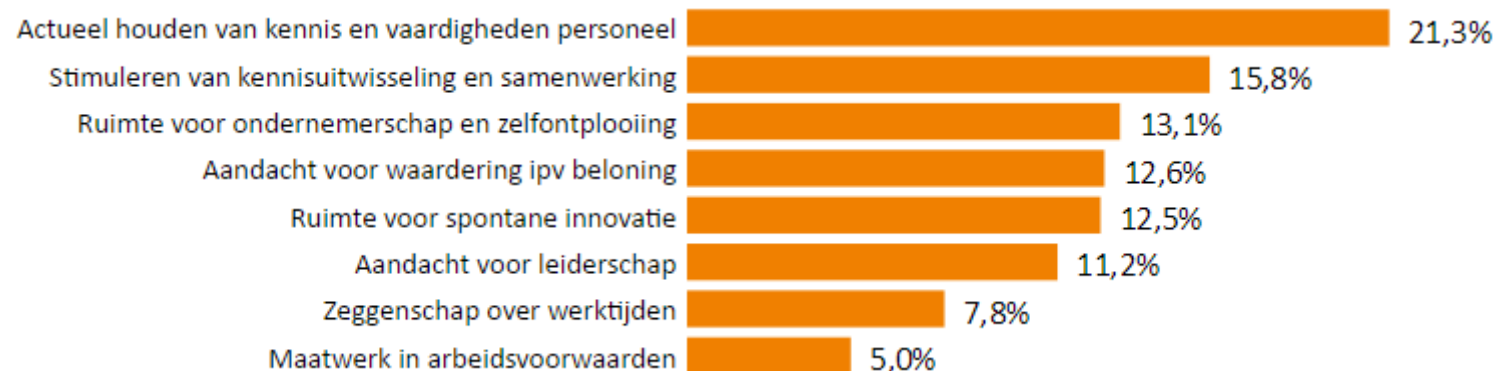
Smart Working

FME heeft gekeken op welke wijze innovatie en Smart Working een rol speelt bij haar leden. Het actueel houden van kennis en vaardigheden van het personeel komt het meest voor bij de organisaties (**21,3%**).

Daarnaast stimuleren bedrijven kennisuitwisseling en samenwerking (**15,8%**) en is er ruimte voor ondernemerschap en zelfontplooiing (**13,1%**).

Dit sluit aan bij de bevindingen van McKinsey. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat het nodig is om per medewerker 4 tot 8 uur per week te besteden aan het leren van nieuwe vaardigheden om bij te blijven op het gebied van de technologische ontwikkelingen*.

Op welke wijze speelt Smart Working een rol in jullie organisatie?

Smart Working Onderzoek

De winnaars van straks zijn de ondernemingen en medewerkers die er nu in slagen hun wendbaarheid te vergroten door te blijven leren en zich continu aan te blijven passen aan de veranderende marktvraag. Berenschot en TIAS hebben, in opdracht van FME, de invloed van technologische ontwikkelingen op werk onderzocht. De medewerkers hebben hier de kans gekregen om aan het woord te komen, zo konden zij aangeven wat Smart Working betekent voor het werk en wat er nodig is om succesvol te blijven. In februari worden de resultaten van dit onderzoek verwacht.

Bekijk ook onze website over Smart Working: www.fme.nl/smartworking

Wanneer verwachten jullie aan de slag te gaan met de volgende type innovaties?

Wat zijn jullie uitdagingen op gebied van innovatie?

R&D investeringen

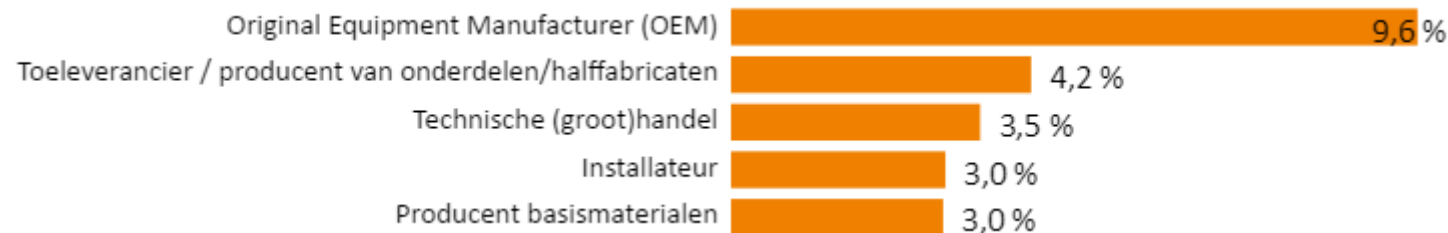
Nederland staat op plek 4 van meest innovatieve Europese landen en is een innovatie leider in Europa*. FME weet dat er zonder innovatie geen toekomst is. Blijven doen wat je altijd deed, betekent ophouden te bestaan. FME bedrijven innoveren volop, de respondenten geven aan gemiddeld **5,2%** te investeren in R&D/innovatie. Ter vergelijking, de top-30 bedrijven in Nederland investeren gemiddeld **4,2%** in R&D**.

Bedrijven die minder dan 5 miljoen euro omzet hadden in 2016 investeren **7,3%** in R&D/innovatie, waar bedrijven met omzet van 15-50 miljoen euro hier **4,8%** van de omzet in investeren. Original Equipment Manufacturers (OEM) investeren zoals verwacht het meeste in R&D (**9,6%**).

Welk percentage van jullie omzet in 2016 is bedoeld geweest voor R&D/innovatie?

Welk percentage van jullie omzet in 2016 is bedoeld geweest voor R&D/innovatie?

“FME gelooft dat je alleen succesvol kunt ondernemen als je innoveert.”

*http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

** https://www.technischweekblad.nl/upload/documents/tiny_mce/Poster_RD_kijk.pdf

Nieuwe type innovaties

Nieuwe innovaties en technologieën volgen elkaar steeds sneller op en bedrijven moeten zich snel bekend maken met deze technologieën. Internet of Things (IoT), robotisering, predictive maintenance en Big Data zijn technologieën waar bedrijven al mee bezig zijn, het komende jaar of de komende 3 jaar mee aan de slag zullen gaan. Onder de respondenten zijn blockchain, fotonica, drones en nanotechnologie nog relatief onbekende technologieën. Dit zijn kansen voor de ondernemers om zich te ontwikkelen.

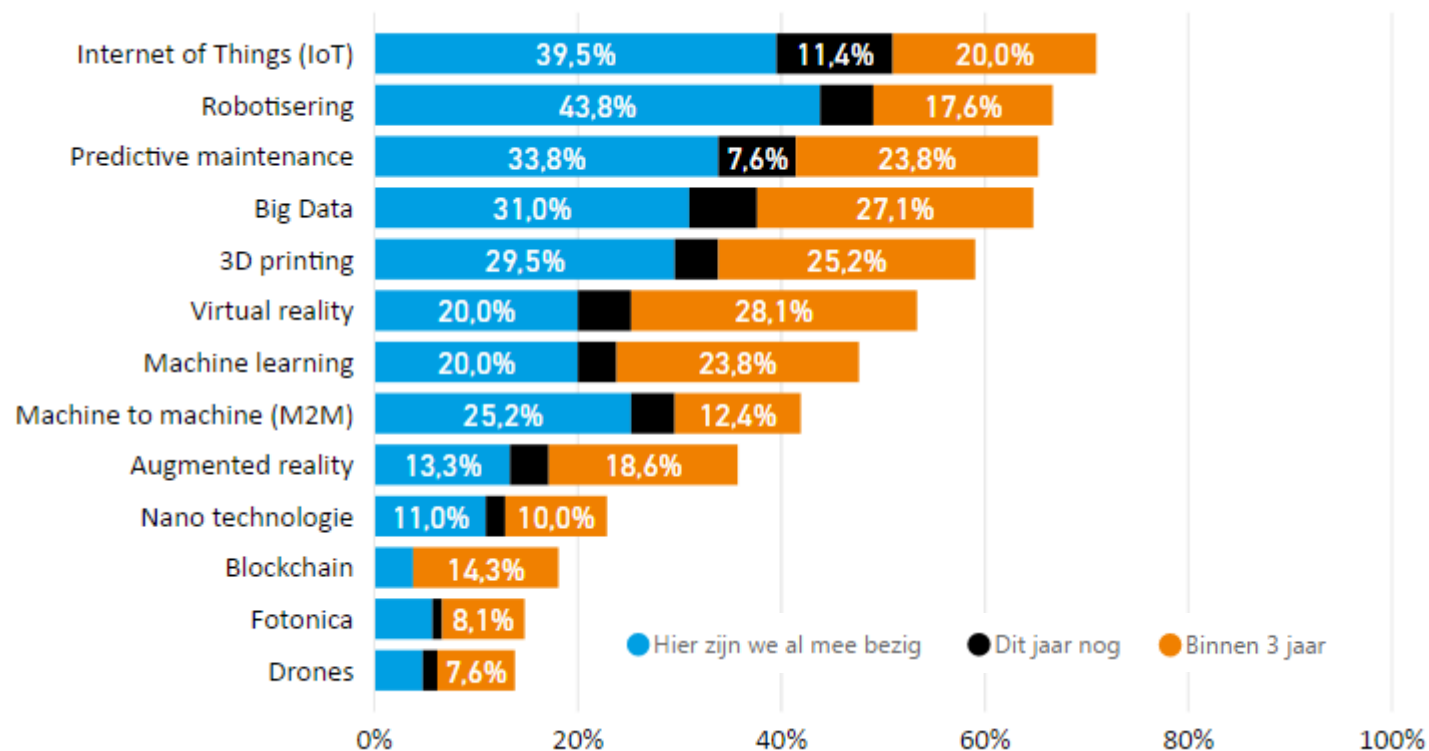
Innovation Technology Tour

Wist je dat FME een blog heeft waar innovaties, nieuwe technologieën en toepassingen in de spotlight staan? De Innovation Technology Tour helpt de bedrijven te vertellen met welke technologie ze bezig zijn. Onze FME-bloggers komen graag op bezoek bij jouw bedrijf.

Check de website:

<https://www.fme.nl/nl/innovation-technology-tour>

Wanneer verwachten jullie aan de slag te gaan met de volgende type innovaties?*

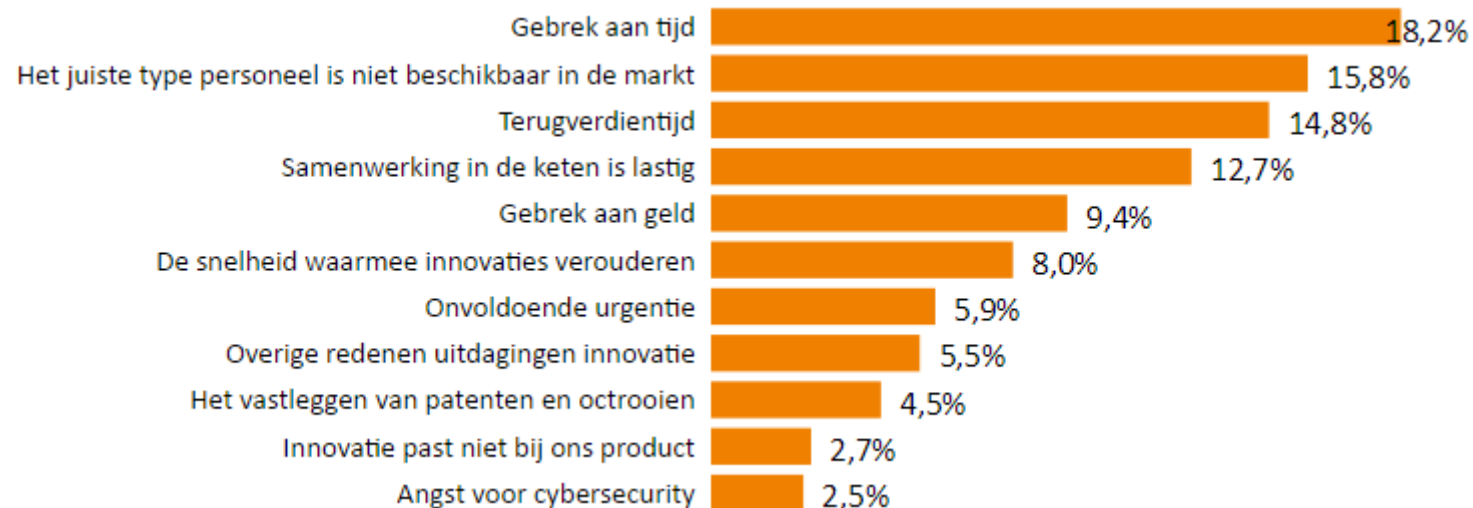
*Voor de optelling naar 100%: 29,1% van de ondernemers is niet bezig met Internet of Things en/of onbekend met deze technologie.

Uitdagingen

Respondenten geven aan dat de belangrijkste uitdagingen op het gebied voor innovatie gebrek aan tijd (**18,2%**), het juiste type personeel niet beschikbaar (**15,8%**) en terugverdiëntijd (**14,8%**) zijn.

Slechts **2,5%** van de ondernemers geeft aan 'angst voor cybersecurity' als uitdaging te zien op het gebied van innovatie. Dit geeft aan dat de ondernemers de cybersecurity goed op orde hebben of de risico's van cybersecurity onderschatten.

Wat zijn jullie uitdagingen op gebied van innovatie?

FME Innovatiescan

Razendsnel veranderende technologieën bieden bedrijven kansen om producten te innoveren en nieuwe markten aan te boren. Maar waar spring je op in en waar ga je beginnen? Met de FME innovatiescan bieden we je de beste aanpak om innovatie te versnellen.

Check de website:

<https://www.fme.nl/nl/innovatiescan>

Wat waren de belangrijkste exportlanden in 2016?

Wat zijn de knelpunten die je ervaart op het gebied van internationaal ondernemen?

Wat zijn de belangrijkste handelsbarrières die je ervaart op het gebied van internationaal ondernemen?

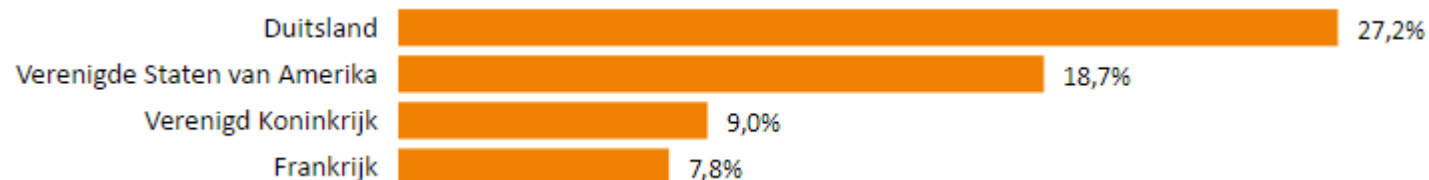
Export 2016

FME leden zijn ook internationaal actief, respondenten geven aan dat ruim **22%** van de omzet afkomstig is uit export. Als we kijken naar alle FME leden dan ligt dit percentage zelfs op **57%**. Respondenten geven aan dat de belangrijkste exportlanden Duitsland, Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk zijn.

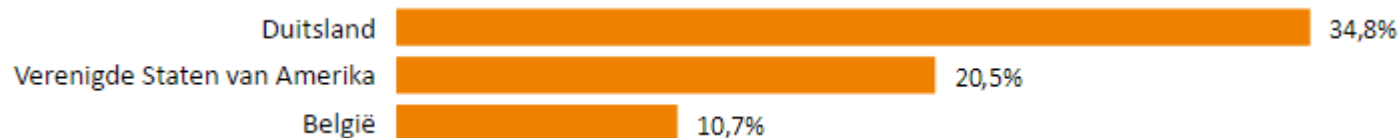
De belangrijkste groeilanden zijn Duitsland, de Verenigde Staten en België.

De belangrijkste krimplanden zijn het Verenigd Koninkrijk, Rusland en Turkije. Het Verenigd Koninkrijk staat hierin bovenaan als gevolg van de Brexit die er zit aan te komen. Voor Rusland en Turkije wordt als reden gegeven de wisselkoers die van invloed is en daarnaast spelen de politieke onrust en instabiele economie een negatieve rol.

Wat waren de belangrijkste exportlanden voor jullie in 2016? (export uit land)

Wat zijn de belangrijkste groeilanden voor de komende 3 jaar?

Wat zijn de belangrijkste krimplanden voor de komende 3 jaar?

Knelpunten & barrières

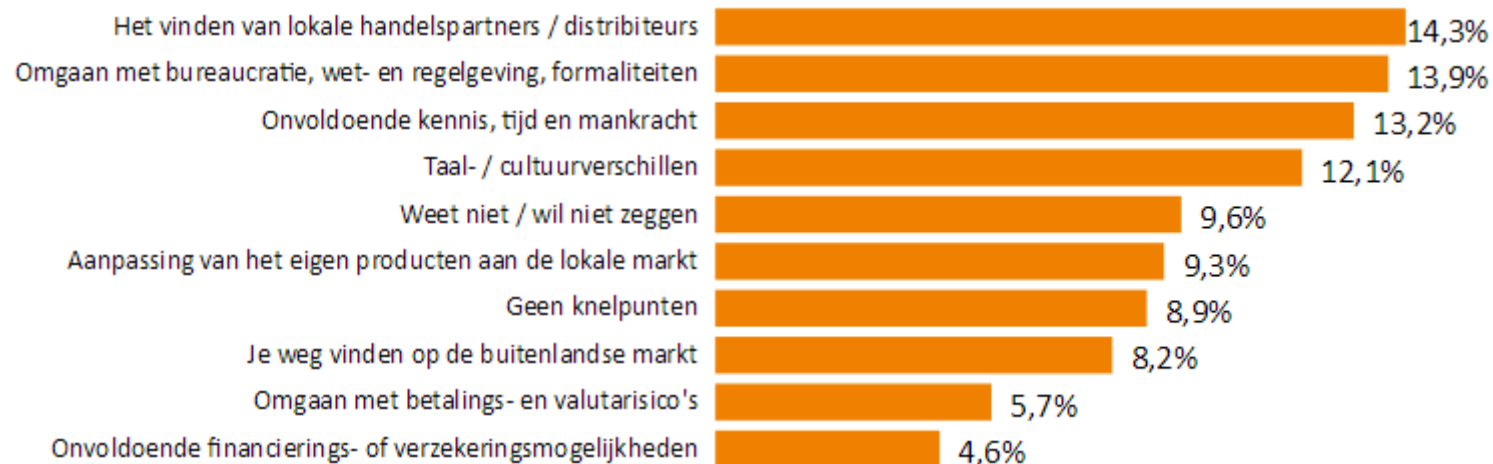
Bedrijven die internationaal zaken doen kunnen knelpunten en barrières ervaren. Respondenten geven aan vooral knelpunten te ervaren bij het vinden van lokale handelspartners/distributeurs (**14,3%**).

84,4% van de ondervraagden ervaart handelsbarrières, waarbij ze vooral problemen ondervinden met douane procedures (**14,1%**), interne lokale regelgeving (**12,8%**) en tariefbarrières (**12,4%**).

Internationaal Ondernemen

FME helpt bedrijven met het vergroten van de internationale markten. Dit doet FME door middel van belangenbehartiging, kennisoverdracht en handels bevorderende activiteiten. FME Internationaal Ondernemen kan samen met jou grenzen verleggen. Check de website: www.fme.nl/nl/internationaal

Wat zijn de knelpunten die je ervaart op het gebied van internationaal ondernemen?

Wat zijn de belangrijkste handelsbarrières die je ervaart op het gebied van internationaal ondernemen?

Geef aan in hoeverre de volgende stellingen van toepassing zijn op jouw organisatie

FME Cybersecuritycheck

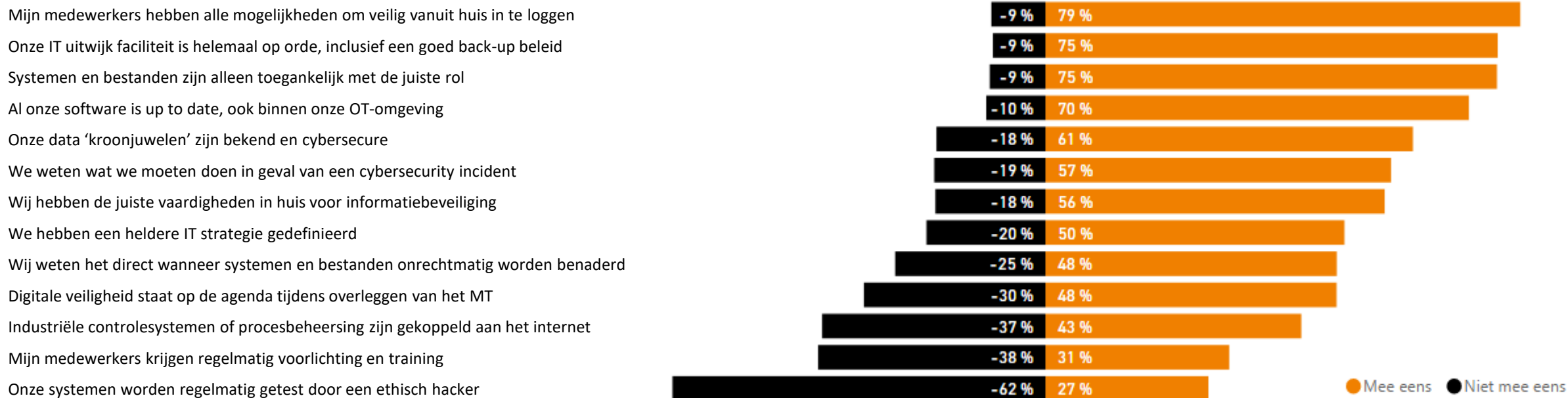
Kom er door middel van 15 vragen en antwoorden achter hoe goed jouw bedrijf beschermd is tegen cyberaanvallen en cybercriminelen.

Check de website:

<https://www.fme.nl/nl/fme-serviceteam/innovatie/cybersecurity>

Geef aan in hoeverre de volgende stellingen met betrekking tot cybersecurity van toepassing zijn*

Bedrijven zijn volop bezig met Internet of Things en robotisering, waarbij het belangrijk is om de cybersecurity op orde te hebben. Cybersecurity is een nadrukkelijk punt op de agenda van het nieuwe kabinet. Zo komt er structureel 95 miljoen euro beschikbaar voor cybersecurity**.

Het is wel van belang dat bedrijven cybersecurity gaan zien als kans. Het is verontrustend dat nog niet alle ondernemers weten wat ze moeten doen bij een cybersecurity incident en ook niet de juiste vaardigheden in huis hebben voor informatiebeveiliging. Nieuwe technologieën zoals Internet of Things en robotisering zijn afhankelijk van connectiviteit en het is daarom belangrijk om te zorgen dat de cybersecurity hiervan op orde is. Het is niet de vraag óf je wordt gehackt, maar wanneer...

*Per stelling hebben respondenten op een schaal van 1 tot 5 aan kunnen geven in hoeverre ze het eens zijn met de stelling. De antwoorden 1 en 2 zijn bij elkaar opgeteld (niet mee eens) en de antwoorden 4 en 5 bij elkaar opgeteld (mee eens). Dit is weergegeven in de grafiek.

**<https://www.fme.nl/nl/regeerakkoord/veiligheid>

Disclaimer

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden gekopieerd of verder worden verspreid. Hoewel de uiterste zorg is besteed aan de juistheid van de gepresenteerde informatie, is FME niet aansprakelijk voor eventuele fouten.

Voor vragen betreffende het FME Ondernemersonderzoek neemt u contact op met FME Business Intelligence BusinessIntelligence@fme.nl